

NEMZETI SZÍNHÁZI ESTEK

SZÍNHÁZJÁRÓK és színházkerülők egyaránt megállapíthatták, hogy az idén Thália berkeiben szokatlan élénkséggel pezsgett az élet. Esténként egyszerre több színház kapuját díszíti a direktorok legbecsesebb dekóruma: a telt házat jelző tábla, a plakátok pedig városszerte hirdetik, hogy legalább öt újdonság túl van már a századik, sőt némelyik a százötvenedik előadáson. Színházi életünk tehát közgazdasági és statisztikai megvilágításban kitűnően fest. Milyen őszintén csatlakoznék az örvendezőkhöz a kritika is, ha a sikerek egyszersmind értékbeli javulást is jelentenének! A színpadi siker titkát végre a jó darabok előadásával lehetne azonosítani! Sajnos, a becsesebb művek most is elvesznek a selejtes alkotások özönében s így a színházi konjunktúrakutatás tovább is találgatásokra van utalva.

A szezon kedvezően alakító tényezők közül néhányra érdemes lesz rámutatni. Legjelentősebb a Nemzeti Színház átszervezése, mint-hogy ez összes színházunk erőviszonyait megváltoztatta. Ismeretes, hogy a Nemzeti Színház több tagja magánszínházakhoz szerződött, helyüket pedig a magánszínházak nevesebb születészei foglalták el. Ezek az átcsoportosulások a közönség körében jótékony hullámzást idéztek elő és az egyes színházak zárt törzsközönségét alaposan fel-frissítették. Az új színészek a Nemzetibe új közönséget vonzottak, azt, amely eddig nem igen mozdult ki a maga kerületéből; a Nemzeti-től megvált népszerű színészek viszont tisztelőik táborával olyan színházakat is megismertettek, amelyek iránt ez a konzervatív közönség eddig vajmi kevés érdeklődést tanúsított.

A távolabbi okok — föltevésünk szerint — a filmélet bizonyos jelenségeire vezethetők. Jóllehet a fővárosi mozik száma az utóbbi időben megnövekedett, a forgatott filmek száma lényegesen alábbszállt. Kartellbe tömörült filmszínházaink heteken át ugyanazokat a filmeket pergetik, hogy a befektetett tőkét minél gyümölcsözőbben kamatoztassák. Előfordulnak hetek, amikor a főváros minden valamirevaló mozija azonos műsorral dolgozik. Ilyen körülmények között érthető, ha csupán szórakozást kereső közönségünk, megfosztva a szabad választás lehetőségétől, a színházhoz pártol vissza. És végül talán a mozik elproletarizálódásának is része van a színházi érdeklődés föllendülésében. Egy idő múlva, az igények növekedésével, a mozik már nem annyira maguknak, mint inkább a színházaknak nevelnek közönséget. Igények alatt persze nem föltétlenül magasabb színvonalra törekvést

kell érteni; az igényesség gyakran nem terjed túl a színházlátogatás külsőségein, bizonyos hagyományos sallangokon s nem több, mint naív öntetszelgés. A közönség alacsonyabb rétegeinek e magatartása magyarázhatja a külvárosi és kis-színházak felszaporodását, valamint azt, hogy ezek a színházak a szomszédos moziknak — viszonylag magasabb jegyárak ellenére is — komoly konkurrenciát jelentenek.

AZ ÉVAD SZIVÁRVÁNYKÉPÉT az egyes színházak külön színeire bontva, leginkább a Nemzeti Színház vonja magára figyelmünket. Nemcsak mint rangidős, hanem mint minden vonatkozásban legsűrűbben szerepelt színház is joggal tarthat igényt arra, hogy eddigi működésével behatóbban foglalkozunk. Következő alkalommal a szezon többi eseményeiről szól majd a krónika.

A nemzeti színházi előadások megítélésénél közönségünknek függetleníteni kell magát attól a felcsigázott várakozástól, amelybe — valljuk be: nem egészen önhibájából — sodródott. Tartózkodnia kell az eleve állásfoglalás és az elfogultság veszélyeitől, mert bizonyos körök már amúgy is éppen eléggé felzaklatták a közvéleményt. Nem szükséges részletezni, hogy ez mennyiben írható egyik vagy másik fél számlájára; elég megállapítanunk, hogy színházi kultúránk érdekében rendkívül üdvös volna, ha a jövőben minden efféle disputa kizárólag a művészeti kérdésekre szorítkoznék.

A Nemzeti Színház munkarendje hivatásában adva van: a hazai és külföldi drámairodalom klasszikus emlékeinek ápolása mellett helyet kell biztosítania a modern színműtermés figyelemreméltó alkotásainak s ezzel együtt tartozik felkarolni a kortárs-szerzők legjobbjait. Az ily sok szempontból kötött gazdálkodás a legnagyobb sikerek esetén sem engedheti meg az ötvenes és százas sorozatok luxusát; a Nemzetiben természetszerűleg kell sok darabot játszani, — ha talán nem is éppen annyit, mint amennyit a jelen szezonban számlálhattunk...

A klasszikus esték általában elismerést érdemelnek. A hazai klasszikusok közül a Csalódások, Bánk bán, Az ember tragédiája és Liliomfi került színre (közéjük sorolható a Bizánc is); csupa olyan mű, amelynek évenkénti felújítása nemzeti színházi kötelesség; akár több hasonló előadást is szívesen láttunk volna. Az ember tragédiája említése kapcsán jegyezzük ide, hogy a Nemzeti Színház március 15-én kegyeletos színtársulati ülésen áldozott Madáchoth színpadra gyökereztető nagynevű igazgatója, Paulay Ede emlékének, születése századik évfordulója alkalmából. Az egyetemes értékeket néhány Shakespeare-tragédia (Hamlet, Athéni Timon, Macbeth), Molière Fösvénye, Schiller Stuart Máriaja és Victor Hugo Hemanija képviselte. Ezek legtöbbször maradó élménnyel jutalmazott, jelétül annak, hogy gyökérzetük szervesen él a Nemzeti Színház talajában!

A Shakespeare-drámák közül az Athéni Timon előadása találkozott feltűnőbb érdeklődéssel. Nem éppen a legjobb és legegységesebb shakespeare-i alkotás; kidolgozása nyers, vázlatos, befejezetlen; a költő ugyanolyan önkényesen bánik hősével, mint ahogy az se sokat indokolja tetteit. Hatása mégis drámai. Tendenciája, a barátság értékének viszonylagossága, a fordulóponton erőteljesen csendül ki;

keserű tanításai pedig valami időtlen közösségbe fogják össze az ókori nagyurat s a mindenkori közönséget. Az előadásnak külön értéket adott az, hogy Szabó Lőrinc ihletett modem fordításában került színre.

Míg a háromszázegynéhányéves görög tárgyú tragédia egy korszerű dráma aktualitásával hatott, addig a száz évnél alig idősebb H e r n a n i már egy történetivé vált stílus megfakult színeit hozta magával. A Nemzeti Színház Victor Hugo halálának félévszázadik évfordulójára, kegyeletos megemlékezésül újította fel a nevezetes művet. A repríz, a kissé elkésett ünnepléstől függetlenül is, szívesen fogadtuk (az évforduló még tavaly májusban volt), mert kiváló vagy valamely szempontból jelentős alkotásoknak a Nemzeti színpadán mindig helyük van. Amikor Hemanit 1830 február 26-án a Théâtre Français-ban bemutatták, a párizsi közönség mint két ellenséges tábor szállt harcba egymással. A mai publikum szinte értetlenül áll e föl jegyzés előtt s tétován keresi azokat a szakaszokat, amelyeknek felbukkanásakor az egykori aranyifjúság a nézőtéren oly parázs botrányokat rendezett. Rövid évszázad alatt hogy elrongyolódott ez a téma, milyen szánalmasan visszafejlődött a romantikus életérzés s de megváltoztak az emberideálok! Távoli kor, regényes kor, megmosolyogni való kor ez nagyon; folényeskedést vált ki a szemlélőben még a hatáskeltés külső, rozsdás fegyvertára nélkül is. És még is... a fénynek és árnyak, az ellentéteknek ez az örökös nyugtalan játéka, az indulatok szertelen viharzása, az a nagyszerű pátosz, amely szavakat és szenvedélyeket állandó izzásban tart: ma sem egészen hatástalan. Hemaninak, a rablónak züllött, majd hőssé magasztosított spanyol hercegnek és társainak figuráit rémdrámákba és melodramákba száműzte az utókor. Ennek ellenére egy jó előadás keretében még mindig meg tudnak elevenedni ezek a kísérteti alakok; retorikájuk nem kong üresen s az egész nézőteret be tudja tölteni. Ez az előadás bizonyára élménye volt azoknak a keveseknek, akik színházi programmjukat képesek maguktól összeállítani.

A gondosan megválogatott klasszikus előadások mellett annál határozatlanabb a jellege a Nemzeti Színház tarka újdonságainak. E tekintetben a hazaiak és külföldiek között alig van különbség. Csupa udvariasságból vegyük talán előbb a külföldieket.

Irodalmi szempontból közülök csak egy jöhet figyelembe: K r i s z t i n. Két ember szerelmének crescendója, decrescendója és fináléja ez a csipkefinom lírai dráma. Nem a legszínyszerűbb színműve az érzelmes francia költőnek, Paul Géraldy-nak, de kétségtelenül szerves dráma: a hétköznapi szavak és a banális érzések alatt feszülő erők drámája. Lényegében a szerző szerelmének, házasságának és közismert válásának drámai tükre s mint ilyen a „Toi et moi“ színpadi pendantja. A négyalakos színmű két főszereplője teljesen kitölti a színpadot, dialógusaik fölöslegessé teszik a zajos akciót. Géraldy finom kis remeke kitűnő alkalom volt a Nemzeti Színháznak arra, hogy Bajor Gizit egy rendkívül hálás, sokszínű szerephez juttassa, a rendezőnek pedig, hogy kevés eszközzel maradéktalan művészi hatást érjen el. Kár, hogy a Nemzeti éppen most nem rendelkezett kamaraszínházzal, amelynek intim méretei a mű finom rezonanciájú üveghangjainak inkább megfeleltek volna.

Nehéz lenne megmagyarázni azokat a szempontokat, amelyek Albrecht Joseph fiatal osztrák író VIII. Henrik című drámáját saját pátriáját is megelőzve siettették a Nemzeti Színház deszkáira. A darab az asszonyfaló zsarnok szerelmi életének néhány kiszakított fejezetét foglalja színpadi képekbe, se nem ötletesebben, se nem ízlésebben, mint a tavaly műsoron szerepelt Laughton-féle film. Az írói szándékot holmi elszólásokból csak sejteni lehet; mert ahol az író az egyes képek megszerkesztésén túl a hős lelki mechanizmusának magyarázatába fog, menthetetlenül saját szavaiba zavarodik. Húsz esztendő alatt — amennyi időt a képek felölelnek — ez a VIII. Henrik semmit nem változik, semmi újat nem árul el magából. Howard Katalin börtönjelenetében végre készül valami önleplezés, de aztán itt is a látványosság kerekedik felül. A terjedelmes műnek egyetlen drámai pillanata van: amikor a király Boleyn Annától fiút vár, megkapja, de azonnal el is vesztí... A címszerep olyan, mintha egyenesen Csontos Gyulára szabták volna. Csontos azonban láthatólag únta az örökös berzenkedést, a határtalanul durva tréfákat, — és mi megértjük őt.

Kosztolányi Dezsőt megragadta a vándorcirkusz pusztuló világa és az a fanatizmus, amellyel a csepürágó olcsó művészetéhez ragaszkodik; érthető tehát, hogy Karl Zuckmayer színjátékát magyarra fordította. Ez azonban a Nemzeti Színház választását még nem teszi indokoltá. Hiába lett „Katherine Knie“-ből a magyar ég alatt „K r i s t ó f K a t i c a“; a darab alapmotívumának, egy cirkuszcsalád évszázados tradícióinak, nálunk nincs talaja s így a kísérlet már előre kilátástalanul pályázott sikerre. Nem vitás, hogy Kristóf cirkuszigazgató hivatás-szeretében s roppant művészgőgjében van valami teátrális költőiség; ha a színművet ezen a szemüvegen át nézzük, megértjük az apa halálos csalódását leányában, aki a „művészet“ fáklyája helyett inkább választja a falusi gazdasszony szelíd tűzhelyét. A befejezést azonban: a lány szerelmének feláldozását a cirkuszi tradíciókért, az előzmények után lehetetlen teljesen önkényesnek nem érezni. Valamikor a háború előtti években bő irodalmi termése volt a cirkuszi romantikának. Azóta az operettek, a kontárok és az idő végleg lejáratták. Színpad és nézőtér között ez az idegenség csak egy-egy villanásra tudott fölengedni; végső benyomásunk olyanféle üres csalódás volt, mint aminőt a rendszerint olcsó, de minden esetben haszontalan alkalmi ajándékok szoktak kiváltani. Dayka Margit most elsőízben lépett a Nemzeti színpadára s a darabbal egyáltalán elérhető siker jórészt az ő játékából fakad.

A MAGYAR ÚJDONSÁGOK szinte nyugtalanító gyorsasággal váltották egymást. Hanganban különbözők, témában változatosak, miliójükben színesek. Kár, hogy éppen alapjellégükben hasonlítottak egymáshoz, lévén legfőbb összekötő száluk a középszer.

Az újjászervezett Nemzeti Színház a Missa Sollemnis ünnepélyes előadásával nyitotta meg kapuit. A Legfelségesebb Oltáriszentség misztériuma, amelyet a Missale Romanum szövege, a Graduale Romanum énekei és Beethoven halhatatlan zenéje támogatnak, bizonyára teljes joggal pályázhat sikerre és elismerésre. A liturgikus dráma megnyerte az egyházi főhatóság jóváhagyását, bemutatója a jubiláló

egyetem ünnepeibe kapcsolódott, maga a színház áldozatot nem kímélve reprezentálta: természetes tehát, hogy előadása eseményszámba ment. Ma már, post festum, nem annyira bírálat, mint inkább tanulság kedvéért jegyezzük föl észrevételeinket. A tárgyban nincs fogyatkozás, mint ahogy egyetlen tárgyban sincs soha. Csupán a kivitelben nyilvánvaló, hogy a vállalkozó a feladat súlyával és tehetsége hatáiraival nem számolt eléggé. A monumentális tárgy valódi költőt, a beethoveni muzsika kongeniális társszerzőt követel. Ujházy Györgyből pedig csak jóhiszemű szerkesztő telt, akit az a gyászos balhiedelem vezetett tévútra, hogy fenséges tárgyból fenséges műnél egyéb nem is születhet... Maga a Szentmise minden művészetek csodálatos teljessége, a Gesamtkunst eszményi megvalósulása. Csakhogy ezt a műremeket évezredek alkotó szelleme formálta ki s milliók hite élteti. Ezzel szemben a színpadi misztériumok többnyire egyéni elképzeléseket realizálnak. A szóbanlevő kísérletnek még két külön hátránya is volt. Az egyik az, hogy a szerző Szent Adalbert püspököt, a misztérium szertartásmesterét túlságosan előtérbe állítva, a mise értelmezését az iskolázottabb közönség szemében önkénytelenül a skolasztika irányába terelte. A másik zavaró mozzanat a rendezés túlbuzgóságából folyt; a technikai lehetőségek túlzott kiaknázása miatt ugyanis az előadás ünnepélyességét olykor csak hajszálkülönbségek mentették meg a revütástatól.

Az őszi újdonságok általában nem voltak hosszú életűek. Miklós Jenő: *A Bolyaik* című drámájának bemutatásában a vezetőséget a nemrég elhunyt szerző iránti kegyelet vezette, de talán szerencsésebb lett volna a darabot vagy egyáltalán be sem mutatni, vagy legalább is nem az első hetek túlfeszített várakozásában vinni színre. Boross Elemér színműve is kevés reménnyel pályázott sikerre. A tehetséges fiatal szerző, akinek *Világrekord* és *Forgószél* című avangardista színműveit annakidején oly szívesen fogadtuk, ez alkalommal elképesztő anakronizmusba tévedt: minden részvétünket ama sorsüldözött nők iránt akarja fölbreszteni (*Tiszegény lányok*), akiknek nem telik nizzai nyaralásra, tengerparti luxushotelre s játszi flörtökre, mintha bizony ma a szegény lányoknak ennél nagyobb bánata, részvétünknek pedig méltóbb s közelebbi tárgya nem is létezne! Külön teher-tétele a darabnak, hogy a részvét odaítélését nem bízza a közönségre, hanem — egy kiábrándító nizzai kaland példáján — a vigasztalást is készen szállítja. A történetnek az infláció idején még lehettek némi érzelmi gyökerei, de ma már úgy hat a színpadon, mintha az infláció nem másfélévtizeddel, hanem másfélévszázaddal ezelőtt lett volna. Klisé-alakok s egy bágyadt romantika művirágai teszik teljessé a hatás művésziatlenségét.

Babay József *Napraforgó-jában* éppen ellenkezőleg az alakok életszerűségének túlzásain akad fenn az ember. Az író a darabra szánt kevés alakító készséget is a verizmus javára fordítja, holott vaskos, faragatlan parasztfigurái amúgy is túlotthonosan káromkodnak, köpködnek, pofozkodnak és óbégatnak a színpadon. Babay úgy képzelte ezt a színművét, hogy felmarkol egy darab somogyi fát s azt Budapest kellős közepébe helyezi. Csak arra nem ügyelt, hogy több szénaitlatot

hozzon magával — s kevesebb sarat. A színháznak más a légköre, más az akusztikája, mint — teszem — egy gazdasági udvarnak, s ami itt természetes, az ott jogos megütközést kelthet. Alapos átdolgozás, a burleszk-hatású jelenetek törlése javára vált volna az előadásnak. Úgy talán formás kis bohózat kerekedett volna ebből a három felvonásra hígított életképből, amelynek vékonyka cselekménye egy kis anekdotából csörgedez: hogyan szabadul fel az asszonyuralom alól egy falu egész férfítársadalma a megemberesedett papucskirály példáján okulva... Babay vígjátékának legfőbb nevezetessége egyébként, hogy az évad egyetlen paraszti tárgyú színdarabja volt.

Misztérium, történelmi dráma, társadalmi színmű és parasztvígjáték után antikizált görög tragédia tarkítja a műsort. Márkus László, az Opera igazgatója, még nemzeti színházi működésekor foglalkozott Ágis tragédiájával. Eredetileg Bessenyei Ágis-ának fölfrissítésével próbálkozott, de aztán átdolgozás helyett önálló mű lett az eredmény. A jószándékú Ágis király, aki Spártában Krisztus előtt a harmadik században uralkodott, Lykurgos kemény törvényei alapján föl akarja támasztani hazája régi fényét, független nemzeti királyságot, egyszintű, utópisztikus társadalmat akar teremteni. A nagy cél érdekében elüzi kölöncnek érzett királytársát, el idegen származású hűséges feleségét, a Taygetos szikláiról levetteti nyomorék fiát, egyszóval minden egyéni áldozatot meghoz a közösségért, hogy végül beszennyezett eszményeiből kiábrándulva, kolomposaitól elárulva, imádott népétől halálra keresve visszatért asszonyával együtt méregpohárral vessen véget családját életének. A forradalmár saját fejére idézte föl a vihart. Komor görög tragédiáknak, egyszersmind a diktatúrák örök tragédiájának körvonalai bontakoznak ki a műből. A bemutatót a színház látható nagy gonddal készítette elő, átengedve a sokoldalú szerzőnek a rendezés s a díszlet- és jelmeztervezés dicsőségét is. Mindennek ellenére mérsékelt hatásnál többről az igazság sérelme nélkül nem szólhatunk. Külsőleg ez az Athéni Timon szinte egyidejű előadásaival is magyarázható, mert hiszen kétségtelen, hogy azonos közönség számára két antik tárgyú tragédia kissé sok a jóból. A tartózkodó irányzatot azonban maga a mű magyarázza meg igazán. Ágis tragédiája a mindenkori diktátorok újra meg újra megismétlődő tragikumuma, a gyakoriság miatt szinte már nem is tragédia. Az általánosítás, a típus fölülkerekedése az egyéni, ritkán tesz jót a tragikus hősöknek. Ágisban alig találunk valamely különösebb egyéni vonást. Típus, aki nagyság nélkül nagylelkű és gonoszság nélkül zsarnok. Mégcsak nem is érdekes. Ehhez az alkati hibához járul aztán a mű legfőbb fogyatkozása: az „antik“ tragédia túlnagy átlátszósága. A dráma temérdek példálódzással, célzással és utalással van megtűzdelve, majdnem korszerű dráma, sőt majdnem kulcsdráma. Valószínű, hogy a szerző nem annak szánta, de így, ahogy van a mai atmoszférában, csak azzá válhatott. Fajtisztaság, fajnemesítés, egyetlen párt, egyetlen vezéri akarat körül röpködnek a szavak, nem csoda hát, ha a szemlélő nyugalomból felzavart közönség szórakozottan hagyja peregni a szomorújátékot, mert minden figyelme most már csak arra irányul, hogy egy-egy újabb allúziót vagy párhuzamot valahogy el ne mulasszon. Bármit beszélnek s ágnak Ágisék, ő most már minden

szóban s gesztusban analógiát vadászik akaratlanul rászabadított mohósággal ... Az előadás hatása elsősorban a jelzett másodrangú és kétésértékű utalásokból eredt s így a szerző olcsóbb tapsokhoz jutott, mint aminőkre egy tragédia írója igényt tarthat. A szereposztás nem volt egészen szerencsés. A Nemzeti Színház régi és új tagjai együtt, de nem együttesben játszottak. A klasszikus játék stílusát Bajor Gizi mintegy zsinórmértékül képviselte.

Az állástalan diplomások problémája, mint színdarabtéma az idén a Nemzeti Színházba is bevonult. Földes Imre Ifj. Horváth Pál című, kasszasikerrel dicsekedő vígjátéka a divatos színműirodalom tipikus terméke. Hőse a legkeresettebb színpadi alak: a keresetnélküli ifjú, pontosabban: az állástalan mérnök. (A huszas évek elején a falu volt divatban, aztán hadifogoly és irredenta témák következtek, majd az egyes foglalkozási ágakra került a sor, ma az állástalan mérnök a favorit.) Az ifjúság elhelyezkedésének kérdése a legtöbb darabban központi problémaként jelentkezik, másokban csak mint epizód; mindenestre feltűnő a probléma fölvetésének gyakorisága és megoldásainak hasonlósága. Sablont film és ponyva százával szolgáltat. Nélkülözhetetlen motívum a véletlen találkozás a Vezér Leányával. A találkozás rendszerint úgy történik, hogy a hölgyvezető autója defektet kap, de a karambol és a gázolás is megfelelő kiindulási pontok. Megismerkedni, látni és megszeretni, majd bevágódni a papa gyárába s ott legalább igazgatói székbe pottyanni — mindez pülanat műve. Az állástalan ifjúság problémájának megoldására íme a színházi recept. Földes Imre vígjátéka is egyik változata a divatos láznak. A kiindulási pont, az elhelyezkedés itt is, mint fent. Az első jelenetekben könnyű nyomon követni a párhuzamot Ifj. Horváth Pál és többi színházi kollegája között. S talán jobb is lett volna, ha a szerző lemond az egyéni megoldásról, ehelyett a bevált sablonnál marad s a darab — fajsúlyának sérelme nélkül — happy enddel befejeződik. Földes Imre azonban — úgy látszik — a divatos szkémát csak ürügynek szánta egy komolyabb írói cél megvalósítására. A szerelmi motívumok egyszerre háttérbe szorulnak, a nő már csak létezik, de nem él többé a színpadon. E helyett a keret: a gyár élete nyomul előtérbe. A gyár csőd előtt áll. Több ezer munkás, sokezer családtag kenyere kockára van téve. Az összeomlástól a fiatal mérnök vállalkozókedve menti meg a gyárat. A mentés csak bizonyos könyvelési tételek átcsoportosításával, magyarul szólva mérleghamisítással lehetséges, ami bizony még a színpadon is a Btk-ba ütközik. A várt fordulat persze így sem marad el, a jeles ifjú mihamar kiszabadul, csak a közönség nem tud szabadulni egy újabb írói tévedés zavaró hatásától. Mert ez a Horváth Pál vagy zseniális fiatalember, aminek az író állítja s akkor nem értjük, miért nem talál ki a mérleghamisításnál újabb s tisztességesebb ötletet; vagy mindössze kedves csirkefogó, aminek mi tartjuk s akkor meg azt nem értjük, hogy miért akarja a szerző minden áron a mai ifjúság prototípusává tenni? Mondom, valahol hiba van a kréta körül. Talán ott, hogy Földes Imre egy nagy problémát állított fel, de csak egy kis dilemmát oldott meg a színpadon. Mindettől függetlenül a darab élénk tetszéssel találkozott. A sikerben része van a szerzőnek, aki — ha ál-

is — őszinte humanizmust hirdet s jeleneteit hatásosan poentírozza, a színháznak, amely a filmszerűen pergő képekbe ízlést és ötletet visz s végül a színészeknek, akik lendületes játékkal s néhány jó alakítással végzik feladatukat.

A MÉLTÁNYOSSÁG ÉS IGAZSÁG azt követeli, hogy a megújított Nemzeti Színház első félévének tevékenységéről egyelőre csupán helyzetképet rajzoljunk. Végleges mérleget felállítani kissé korai volna, hiszen a jövő még jelentős mértékben formálhatja ítéletünket. Tény, hogy az eddigi előadások összege inkább egy kaleidoszkóp, semmint egy harmonikus színek benyomását kelti. A Nemzeti Színház kettős feladata között nem látunk kellő kontaktust; a klasszikus színműveknek az idők folyamán kialakult repertoárjához a modem műsor alig kapcsolódik. Pedig e tekintetben különösen fokozott gondosságra van szüksége a Nemzetinek. Nimbuszát csorbítatlanul fönnt kell tartania, mert csakis ezzel tudja biztosítani írónk javát a százas szériésekkel kecsegtető magánszínházak ellenében.

Műsor szempontjából alig helyeselhetjük a Nemzeti eddigi eredményeit, azt azonban készségesen elismerjük, hogy az előadások külső kiállítása, a jelmezek és díszletek öröndetes változásról tanúskodnak. A múltban néha a legjobb darabok és legszebb játékok hatását lerontotta a kulisszák és kosztümök méltatlan szegényessége és szármalmas kopottsága. Legfőbb ideje volt már felfrissíteni a színház kellék-tárát s a konvencionális rendezések helyébe ötletes, modem megoldásokat iktatni. Az új Bánk bán-előadásokon érvényesített rendezői „elgondolásokat“ azonban sehogysem helyeselhetjük. Szívesen jegyezzük föl a színpadképek tervezőinek névsorát: Horváth János (Missa Sollemnis, Krisztina, Athéni Timon), Varga Mátyás (VIII. Henrik, Napraforgó), Básthy István (If j. Horváth Pál) és a saját műve rendezésére meghívott Márkus László.

Kapunyítás előtt abbéli aggályunknak adtunk kifejezést, hogy vajjon az új tagok tudnak-e majd akklimatizálódni a Nemzeti Színház hagyományoktól kialakított légköréhez? Az eddigi tapasztalatok szerint az új gárda egy része — elsősorban Csontos és a mindig közvetlen hatású Maklár — szervesen illeszkedik bele egy ideális nemzeti-színházi együttesbe (itt jegyezzük meg, hogy Toronyi Imrét is szívesen látunk soraikban); a fiataloktól is joggal remélünk további fejlődést; néhányan azonban elszíntelenedtek a patinás deszkákon vagy éppen idegenül hatnak a szokatlan szerepkörben. A régebbi tagok közül főleg Bajor Gizi, N. Tasnády Ilona, Vízvári Mariska, T. Halmi M. (a Kristóf Katica remek parasztasszony-alakításában), továbbá Sugár, Kiss Ferenc és Táray mélyítették tovább művészetüket és szeretetünket.

Írók, rendezők és színészek után rá kell ténünk a közönségre is. A Nemzeti Színház közönségére, amely műfajváltozatok szerint más és más, holott nyilvánvaló, hogy ha valamelyik színházban, úgy elsősorban itt kellene egységesnek lennie. A Nemzeti Színházat épp a leginkább kifogásolható színművek előadásain látogatta a közönség, míg az értékes klasszikus estéken többnyire üresen szégyenkeztek a

széksorok. Mi az oka ennek? Az, hogy a Nemzeti Színháznak hosszú idő óta nincs kialakult törzsközönsége. A Nemzeti Színház közönségét meg kell teremteni, ki kell nevelni. A közönségnevelés persze csak fokozatosan történhet. Főfeltétel, hogy egy bizonyos színvonalon alul pedig ne legyen helye semmiféle engedménynek! A közönségnevelés terén a Nemzeti Színház a szezonban két kezdeményező lépést tett. Az egyik az, hogy stúdióelőadásokat rendszeresített, amelyek révén a különböző drámairodalmi törekvésekkel igyekszik megismertetni a közönséget. Az első stúdióelőadás Gerhart Hauptmann: *És Pippa táncol!* című mesejátékának, a realizmus és szimbolizmus e különös szépségű közös hajtásának előadása volt. Örömmel várjuk a folytatást. A másik kísérlet A Nemzeti Színház Műsor-kísérő Füzetek című kiadványsorozat megindítása. Ezek az illusztrált füzetek igen alkalmasak arra, hogy a közönség a megtekintett előadások emlékéül megőrizze. Külföldön az ötlet régóta bevált. (A kiadványok kapcsán némi megjegyzésünk volna. Egy az igazgatósághoz, hogy célszerű lenne feltüntetni a füzeteken a premierek napját. Egy a közönséghez, hogy színdarab-ismertetéseket akár a Műsor-kísérő Füzetek, akár a Magyar Színpad, akár a Műsoros Revű vagy a többi színházi újság kínálja is, vagy soha, vagy csak utólag olvasson el. A dráma bonyodalmának előzetes ismerete ugyanis eleve befolyásolja attitűdjét s megfosztja az impressziók közvetlen, friss befogadásának készségétől.)

Mindent egybevetve, a szezon legfőbb tanulsága ez: mélyebbre ágyazni a gyökereket és magasabbra növelni az ágakat. Erre vár az az évszázados fa, a centenáriumi előtt álló Nemzeti Színház.